

PAS OP DE PLAATS-GESPREKKEN

DE APK'S VAN BUURTGEMEENSCHAPPEN

december 2019

Op een druilerige donderdagochtend schuif ik op uitnodiging van Sandra en Houriya van Versa Welzijn aan bij het buurtontbijt van de Riebeecker buurtmakers. Niet zomaar een ontbijt, maar een ontbijt waar buurtmakers – actieve bewoners - stilstaan bij wat er door hun toedoen in hun buurt is veranderd, met steun van community builders van Versa en de gemeentelijke buurtcoördinator.

PAS OP DE PLAATS-GESPREKKEN, DE APK'S VAN BUURTGEMEENSCHAPPEN

Er staan allerlei lekkere dingen op tafel en het is gezellig druk in de buurtkamer. De sfeer is die van een verjaardagsfeestje, waar mensen elkaar tegenkomen die elkaar een tijdje niet gezien hebben. Soms praat iedereen door elkaar heen, soms zijn er één/tweetjes en soms is er aandachtige stilte. Bijvoorbeeld als iemand een beetje verlegen vertelt wat er voor haar persoonlijk veranderd is doordat ze zelf een van de buurtmaker is geworden.

Het gesprek meandert tussen verschillende onderwerpen. Er zijn verhalen over activiteiten (van wijkkrant tot soepinloop), supportbetuigingen en applaus voor mensen die van zich laten horen, er worden grapjes gemaakt en nieuwe ontbijters welkom geheten. Er wordt geanalyseerd hoe een buurtinitiatief tot stand is gekomen en welke betekenis een activiteit heeft op de deelnemers, de onderlinge verhoudingen en de sfeer in de buurt.

Dit alles naar aanleiding van een aantal simpele vragen.

- Wat is er allemaal in de buurt gebeurd in de afgelopen acht maanden?
- Wie zijn de schatten van Riebeeck en waarom?
- Is het nu anders in de buurt dan acht maanden geleden? En zo ja, wat is er dan anders?
- Is er ook iets voor jou persoonlijk veranderd?
- Wat is typisch Riebeeck aan de manier waarop we bezig zijn?

De tijdlijn op de muur begint steeds voller te raken, net als de ontbijtruimte zelf: om 9 uur beginnen we met zo'n 12 mensen, anderhalf uur later zijn het er tegen de 30. Alle inlopers zijn welkom en praten gewoon mee.

Op het eind verzucht iemand tevreden: *"Dit moeten we eigenlijk vaker doen, elkaar vertellen wat we doen en wat het voor ons en de buurt betekent. Ieder van ons is met een klein stukje bezig. Als we die bij elkaar leggen, zien we pas wat we voor elkaar krijgen."*

VAN VERANTWOORDEN NAAR REFLECTEREN

Wat zou er gebeuren als deze zaken niet langer van belang waren?

Stel dat de hoofddoelen van een terugblik zijn: stil staan bij het eigen handelen, leren van de eigen praktijk, verkennen van de impact in opdracht van jezelf als buurtmakers, als bewonersgroep? Wordt er dan überhaupt stilgestaan en gereflecteerd in buurten? En zo ja, kun je het dan zo organiseren, dat het niet een apart project wordt waar niemand zin in heeft en denkt 'Nee, hé, niet ook dat nog, we hebben het al druk genoeg!'

STILSTAAN BIJ JE HANDELEN IS VOORUITGANG

Loesje

Over het algemeen sta je pas stil bij je eigen handelen als iemand om een evaluatie vraagt.

Want als buurtmakers of als community builders van buiten de buurt krijg je op een gegeven moment te maken met de vraag 'En, wat heeft het opgeleverd? Wat is er veranderd door jullie activiteiten, initiatieven, door community building?' Meestal wil de gemeente hier graag meer over weten, als er een relatie met de gemeente is. Maar ook woningcorporaties, fondsen en soms ook bewoners(groepen) uit andere wijken zijn nieuwsgierig naar het antwoord.

De meest gebruikelijke stappen zijn in dat geval:

1. iemand van buiten de buurt stelt de E-vraag (Evaluatie, Effecten, de 'En wat is er veranderd'-vraag). Meestal eind van het jaar, of eind van een project/subsidieperiode.
2. De buurt-/bewonersgroep, de community builder komen in actie en scharrelen een antwoord bij elkaar;
3. Dat gebeurt meestal met een rapport, maar steeds vaker ook met een filmpje, een kleurrijk verslag, foto's, buurtverhalen of een gesprek in de buurt, samen met bewoners, wethouders of account-managers van de gemeente en andere instanties.
4. Tot de volgende verantwoording wordt het weer back to normal in de buurt: gewoon doorgaan met doen. Tenslotte valt er altijd iets met elkaar te doen in een buurt, druk zat.
5. Niks mis mee, zou je van deze vier stappen kunnen zeggen. En ook heel creatief en vernieuwend, want het gebeurt tenslotte samen mét bewoners in plaats van óver hen.

Tegelijkertijd wringt het, deze manier van evalueren en verantwoorden. Want in feite blijft alles bij het oude:

- Aanleiding is in de meeste gevallen het verantwoorden van geld.
- Het gaat om verantwoording naar een instantie buiten de buurt, niet aan elkaar.
- De evaluatie staat meestal in het teken van beleidsdoelen en opgaven voor buurtverbetering, dus van doelen van buiten de buurt.
- Het gaat om verantwoorden, niet om uitwisselen, delen, reflecteren, leren, ontwikkelen als makers van de buurt.

WAAROM PAS OP DE PLAATS-GESPREKKEN?

Je kunt dit overzicht met redenen waarschijnlijk zelf nog veel langer te maken. Want in elke buurtgemeenschap kunnen andere redenen spelen en andere vragen en thema's van belang zijn.

Werken aan sterke en weerbare buurtgemeenschappen gaat niet zonder Doen. Maar ook niet zonder gezamenlijk stilstaan bij wat er gebeurt. In het Engels noemen ze dat Learning Conversations. In het Nederlands zeggen we Pas op de Plaats-gesprekken.

Als je samen werkt aan je buurt en aan vitale buurtgemeenschappen, monitor en verantwoord je niet langer interventies, programma's van anderen. Dan deel je je ervaringen en reflecteer je met elkaar op het Samen doen in de buurt. Niet eenmalig, maar gewoon zo nu en dan als buurtactiviteit, als APK van je gemeenschap.

Waarom?

Om met elkaar te leren van de praktijk, van het pionieren en experimenteren met nieuwe rituelen, waarden, omgangsvormen.

Om stil te staan bij wat er (al) is en dat zichtbaar te maken, zodat er weer nieuwe verbindingen en nieuwe moed en ideeën kunnen ontstaan en anderen zin krijgen om aan te sluiten.

Om als gemeenschap geen mensen ongemerkt kwijt te raken of buiten te sluiten.

Om te weten waar jullie gezamenlijke buurthart voor klopt.

Om zorgen te delen, ruimte te geven aan twijfels, dilemma's, met het doel om elkaar beter te maken en om uit verstrikingen te raken.

Om trots te ontwikkelen op dat wat je met elkaar bereikt.

Om erachter te komen hoe je samen verder kunt komen als gemeenschap.

Om te ontdekken wat uiteindelijk bepalend was/is voor een andere wending der dingen, om erachter te komen wat werkt, waarom iets goed/mis/goed misging.

Om te weten waarom jouw gedrag en handelen, jouw initiatief of praktijk van meerwaarde is voor mensen in de buurt.

Om ieders kennis, wijsheid, vaardigheden te benutten. Bij het samen verder gaan en bij het doorstaan van moeilijke tijden.

Om als gemeenschap sterker, vitaler, opener te worden.

Om bewustzijn te ontwikkelen voor de waarde van dingen, van rituelen verborgen krachten.

Om te zien welke impact al die kleine activiteiten en verschillende initiatieven en communities hebben. En daardoor ook weer meer zin te krijgen om door te gaan, ondanks het gemodder waar je natuurlijk ook in zit als je met buurten en gemeenschappen bezig bent.

THEMA'S EN VRAGEN

Voor elk van deze perspectieven kun je vragen bedenken, maar maak er *ajb* geen standaardvragenlijst van! En werk ook niet alle perspectieven af, kijk welke vragen passen bij jullie situatie, welke het meest zinvol zijn. Het allerbelangrijkste is eigenlijk dat je een goed gesprek met elkaar hebt, los van de uitkomsten en inzichten. En dat dat gesprek, deze Pas op de Plaats, bijdraagt aan jullie identiteit als buurtgemeenschap, aan jullie trots op jullie buurt, jullie power en openheid, het delen van verdriet, frustratie, het bieden van troost en het maken van zin om door te gaan.

Stel dat je bij jullie Pas op de Plaats op tafel wilt krijgen wat er veranderd is doordat jullie als buurtmakers in de benen zijn gekomen. Of doordat jullie bewust ingezet hebben op meer gemeenschapskracht in jullie buurt in plaats van op meer activiteiten. Daarvoor kun je verschillende perspectieven kiezen.

Bijvoorbeeld het perspectief...

- ...van ieder van jullie persoonlijk
- ...van de groepen en activiteiten in de buurt
- ...van de hele buurt
- ...van de onderlinge relaties en verhoudingen
- ...van de samenwerking met anderen/met mensen van instanties.

Voor elk van deze perspectieven kun je vragen bedenken, maar maak er *ajb* geen standaardvragenlijst van! En werk ook niet alle perspectieven af, kijk welke vragen passen bij jullie situatie, welke het meest zinvol zijn. Het allerbelangrijkste is eigenlijk dat je een goed gesprek met elkaar hebt, los van de uitkomsten en inzichten. En dat dat gesprek, deze Pas op de plaats, bijdraagt aan jullie identiteit als buurtgemeenschap, aan jullie trots op jullie buurt, jullie power en openheid, het delen van verdriet, frustratie, het bieden van troost en het maken van zin om door te gaan.

VRAGEN VOOR PAS OP DE PLAATS-GESPREKKEN

Veranderingen voor mij als buurtmaker persoonlijk

Voorbeeldvragen: wat is er voor mij als bewoners persoonlijk in de buurt veranderd? In mijn eigen leven, in relatie tot mijn burens? En wat hebben andere burens/community leden zien veranderen?

Veranderingen in onze buurt als geheel of voor een bepaald buurtthema (zorgzame, veilige buurt etc)

Voorbeeldvragen:

- Wat is er veranderd in onze buurt/groep/gemeenschap?
- Zijn er buurtzaken waar meer bewoners werk van maken? Of willen maken?
- Voelen we ons meer thuis in onze buurt?
- Zijn we trots op onze buurt of straat?
- Waar zijn we teleurgesteld over?
- Hebben we het gevoel dat onze verlangens, thema's, ideeën verder zijn gekomen? Dat we resultaten en veranderingen konden boeken? Wie en wat hebben daaraan bijgedragen?

Veranderingen in de samenwerking met onze partners

Voorbeeldvragen:

- Hoe verloopt de samenwerking nu tussen ons en medewerkers van instanties zoals gemeente, woningbouw, welzijn?
- Zijn er issues naar boven gekomen, die we als buurtgemeenschappen niet zelf kunnen tackelen, waar we instanties voor nodig hebben?
- Ervaren we bottlenecks/vastlopers waarvoor werkwijzen, bedrijfsprocessen, medewerkers van organisaties van buiten de buurt moeten veranderen?

Veranderingen voor (nieuwe) buurtgroepen en activiteiten

- Voorbeeldvragen:
- Konden we werk maken van onze ideeën en zijn ze werkelijkheid geworden?
 - Welke activiteiten hebben we zelf geïnitieerd?
 - Hebben we het gevoel dat wij er daadwerkelijk over gaan wat er gebeurt? En voelen we ons daarin ondersteund (of is het meer in opdracht van ...)?
 - Welke linken zijn ontstaan tussen allerlei mensen, activiteiten/ideeën/plannen?

Veranderingen in onze onderlinge relaties/verhoudingen in de buurt

- Voorbeeldvragen:
- Waar lopen we als actieve buurtbewoners warm voor?
 - Welke verbindingen, relaties zijn door CB ontstaan?
 - Groeten meer mensen elkaar? (Groet ik zelf meer mensen?)
 - Zijn er nieuwe vriendschappen ontstaan?
 - Welke mensen horen er bij die vroeger aan de rand stonden of er eerst niet bij hoorden?
 - Welke relaties, ontwikkelingen, activiteiten, initiatieven zijn aan het rollen gekomen door het principe 'van het een komt het ander'?
 - Hoe zijn de onderlinge verhoudingen tussen bewoners nu?
 - Welke burens kennen bepaalde bewoners nu bij naam?
 - Wie staat buiten de (nieuwe) gemeenschappen, wie doen niet mee met het buurtleven/-activiteiten?

Hier volgen een aantal voorbeelden van Pas op de Plaats-gesprekken in verschillende buurten. De meeste daarvan zijn op gang gekomen in een startfase van community building, waar ook community builders van buiten de buurt actief waren.

VOORBEELDEN VAN PAS OP DE PLAATS-GESPREKKEN

HILVERSUM/RIEBEECK

Het ontbijt in de Riebeeck is een voorbeeld van een Pas op de plaats-gesprek, waar het gesprek zelf ook bijdroeg aan het versterken van de gemeenschap. Er ontstonden meer trots en verbondenheid, het gaf een enorme boost aan de betrokken buurtmakers.

Er kwamen nieuwe contacten tussen burens op gang en het genereerde nieuwe ideeën waar weer andere mensen bij aanhaakten. De vraag 'Wat is typisch Riebeeck' bracht een hele reeks aan onderlinge complimenten en adviezen voor anderen naar boven en gaf meer inzicht in wat eraan bijdraagt dat dingen in de buurt naar wens lopen en wat je er als bewoner zelf aan kunt doen.

DIEMEN/RODE KRUISLAAN

In Diemen komen de flatmakers van de Rode Kruislaan om de zoveel tijd bij elkaar voor een Pas op de plaats, een terugblik op gebeurtenissen en veranderingen. Ook hier, net als in de Riebeeck over de vraag wat ertoe doet, wie of wat maakt dat dingen anders zijn gaan lopen. Welke mensen, acties en initiatieven erbij zijn gekomen of kwijtgeraakt zijn. Wat de plannen zijn, maar ook wat de waarde is van wat er gebeurt. Medewerkers van woningcorporaties en gemeente sluiten daar regelmatig bij aan.

Dit zijn vragen die flatmakers elkaar stellen tijdens de Pas op de Plaats-gesprekken:

- Wat vind jij belangrijk van dat wat we doen en wat er in de afgelopen maanden gebeurd is?
- Wat is er voor jou en in de buurt veranderd?
- Waar maak jij je zorgen over?
- Waar wil jij persoonlijk mee doorgaan? En waar gaan we met z'n allen voor?
- Hoe houden we de energie erin?
- Voor de eerste Pas op de Plaats-gesprekken hadden de flatmakers zelfs een hele grote muurkrant gemaakt. Waarmee ze nu ook andere flat- en buurtmakers, beleidsmakers en medewerkers van welzijns- en zorgorganisaties en woningcorporaties inspireren, bijvoorbeeld op de landelijke ABCD-Popeldagen.

Voorbeelden van
Pas op de Plaats-gesprekken
in verschillende buurten.

VOORBEELDEN VAN PAS OP DE PLAATS -GESPREKKEN

AMSTERDAM/KATTENBURG

De Buurtgesprekken op Kattenburg hebben inmiddels een vaste plek gekregen in het gemeenschapsleven. Ze bieden ruimte om ervaringen, ideeën, nieuwtjes, zorgen en plezier met elkaar te delen. De buurtgesprekken bestaan niet uit een besloten groep of werkgroep, het is meer een soort dorpspomp, een vrolijke dynamische MeetUp van mensen die met de Kattenburger communities en buurtinitiatieven bezig zijn of benieuwd zijn naar wat er zoal gaande is in de buurt. Ze kennen een vaste kern mensen, maar iedereen die wil kan aanhaken.

In de startfase van community building gingen de Pas op de plaats-momenten vooral over vragen zoals:

- Welke activiteiten zijn op gang gekomen en welke daarvan zijn voor jou - als bewoner of beroepskracht - van betekenis?
- Welke relaties zijn ontstaan/intensiever geworden? Zowel onderlinge burenccontacten als ook in de samenwerking met instanties?
- Welke buurtkrachten heb je in de buurt naar boven zien drijven? Zoals individuele talenten, veranderingen in sfeer, saamhorigheid, nieuwe ontwikkelingen in de buurt?
- Wat was de rol van de community builders daarin? En wat moeten zij de komende maanden meer water geven? Waar is extra ondersteuning bij nodig?

WOONCOMPLEXEN VAN OUDEREN IN DEVENTER, AMSTERDAM, HAARLEM

In dit boekje {hier te openen} vind je vier verslagen van Pas op de Plaats-gesprekken in wooncomplexen van ouderen en lees je welke verhalen en inzichten door deze gesprekken loskwamen. Naar aanleiding van de vraag wat er door een jaar community building voor individuele bewoners, de gemeenschap en de complexen veranderd is en wat dat voor de toekomst betekent.

TIPS VOOR DE VOORBEREIDING VAN PAS OP DE PLAATS-GESPREKKEN

Wat zijn jouw tips?

Zie een Pas op de Plaats-gesprek niet als een project, maar gewoon als een soort onderhoudsbeurt van je gemeenschap, een soort APK.

Wel in een gezellig jasje, die van een verjaardagsfeestje bijvoorbeeld. Een nieuw ritueel van de gemeenschap.

En net als een verjaardag komt ook een Pas op de Plaats regelmatig terug. En kijk je er naar uit.

- Maak het leuk, ook voor jezelf, 'Why do you have a meeting when you can have a party?' (Jim Diers).
- De uitnodigende partij voor Pas op de Plaats-gesprekken zijn buurtmakers.
- Als je als organisator van buiten de buurt komt of professional bent: jij of jouw organisatie zijn niet de afzender. Ook al heb jij het samen met buurtmakers voorbereid en het grootste deel van het werk gedaan. En ook al moet jouw organisatie zich bewijzen als pool van gedreven community builders.
- Let er op dat het gesprek niet 'gekaapt' wordt door professionals die er bij zijn, dat zij vooral vragen stellen die te maken hebben met hun buurtopdrachten. De rol van professionals bij dit soort gesprekken is idealiter bescheiden volgend. En natuurlijk meedoen, door te helpen broodjes smeren, tafel dekken, afwassen.
- Organiseer het gesprek zo dat iedereen kan aanhaken die wil, niet alleen de kerngroep uit de buurt en vergadertijgers. Koppel het gesprek bijv. aan iets anders. Aan een activiteit, of zoals in de Riebeeck, aan een buurtontbijt.
- Stel andere, perspectiefvolle vragen aan elkaar. Niet alleen over wat er is gebeurd, maar ook hoe en wat ertoe deed. Welke momenten/mensen bepalend waren en waarom.
- Accepteer dat zo'n gesprek vaak niet langs de gespreksleidraad loopt die je misschien opgesteld hebt. En vertrouw erop dat dat eruit komt wat mogelijk en belangrijk is voor de groep/gemeenschap op dat moment. Pas je agenda en verwachtingen daarop aan, sluit aan bij de verhalen die op tafel komen.
- Erger je niet aan gekrakeel, let er wel op dat iedereen aan bod komt. Maak bijvoorbeeld een verzamelmand van verhalen en issues die nog een andere keer verteld of besproken moeten worden, omdat ze op dat moment niet uitgediept kunnen worden. Maak daar afspraken over op het eind, vraag wie daar tijd voor wil maken en bij elkaar wil komen.
- Maak geen verslag, wees creatief. Maak een fotojournaal, schrijf citaten op, maak een tekening, een collagemuur, waar iedereen aan bijdraagt. Laat die hangen, laat het journaal rondslingeren. Ga daarover met elkaar in gesprek, nodig anderen uit om erop te reageren. Borduur voort.

BONUS: TERUG NAAR DE RIEBEECK

Voor wie nieuwsgierig is naar wat voor de buurtmakers uit de Riebeeck persoonlijk en in de buurt veranderd is en wat volgens hen werkt, hier een impressie van de reacties:

"Ik zat altijd thuis. Het laatste half jaar is het veranderd; ik heb m'n eigen ontplooid."

"Ik zat in een depressie. En ik kan je zeggen dat er geen pil is, die op kan tegen de kracht van groepjes."

"We hebben meer contact met elkaar, buren hebben elkaar beter leren kennen en groeten elkaar vaker."

"Als alle ongezonde dingen uit de supermarkt verdwijnen, dan kan de Plus in onze buurtkamer en gaan wij daar zitten."

"Ik heb geleerd om een koffieloop te runnen. Ben erachter gekomen dat ik talenten heb, die ik nog niet bij mezelf kende. Die komen nu naar buiten."

"Geen serieuze bedoelingen hebben, maar gewoon gezellig samen iets doen."

"Als ik nu naar de Plus fiets, staat er opeens iemand achter het raam naar me te zwaaien."

Typisch Riebeeck

"Ik ben van mijn hoofdpijn af. Het beste medicijn is slap ouwehoeren in de buurt. Dat moeten we koesteren."

"Ik ben vaker buiten, leer beter omgaan met mensen en help nu anderen."

"Wat er veranderd is? Het was een en al negatieve sfeer hier. En moet je het nu zien: één en al energie. Zo'n sterrenclub als hier aan tafel, daar word ik blij van."

Kyken waar het schip strandt
"voor de charmen vallen
"warme mensen allemaal
Aldus toch je elkaar met op"

Birgit Oelkers, Plan en Aanpak
www.planenaanpak.nl
oelkers@planenaanpak.nl
 december 2019

Met dank aan alle buurt- en flatmakers en mijn collega's van ABCD (Asset Based Community Development) met wie ik deze Pas op de plaats-gesprekken samen heb meegemaakt.

Je mag alles gebruiken uit deze publicatie, wel graag met naamsvermelding.